

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Використання системи GEANT»

Галузь знань	<i>10 – Природничі науки</i>
Спеціальність	<i>104 – Фізика та астрономія</i>
Освітня програма	<i>Фізика ядра, фізика елементарних частинок і високих енергій; ядерно-фізичні установки; радіаційна фізика конденсованого стану; фізика плазми і ядерного синтезу</i>
Освітній рівень	доктор філософії
Статус дисципліни	<i>Фаховий / Вибірковий</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Курс / семестр	<i>II (III) курс, 1 (2) семестр</i>
Кількість кредитів ЄКТС	<i>2 кредити ЄКТС</i>
Розподіл за видами занять та годинами навчання	<i>Лекції – 16 год.</i>
	<i>Практичні (семінарські) – 8 год.</i>
	<i>Консультація – 2 год.</i>
	<i>Самостійна робота – 34 год.</i>
Форма підсумкового контролю	<i>Іспит</i>
Відділ	<i>Відділ теоретичної фізики, ІЯД НАН України, корп. 101, к.233 тел. +380-67-9631004</i>
Викладач (-і)	<i>Анохін І.Є., кандидат фіз.-мат. наук, старший науковий співробітник.</i>
Контактна інформація викладача (-ів)	<i>anokhin@kinr.kiev.ua, +380-67-9631004</i>
Дні занять	<i>За розкладом</i>
Консультації	<i>Дистанційні, за домовленістю з ініціативи здобувача, групові</i>

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Мета навчальної дисципліни - формування у аспірантів компетентностей у галузі моделювання фізичних процесів, які відбуваються у ядерних фізичних експериментах, за допомогою пакета GEANT4.

Предмет навчальної дисципліни – навчання студентів моделювання випадкових процесів методом Монте-Карло; ознайомлення з принципами роботи, способами використання і межами застосовності програмного пакета GEANT4; формування у студентів практичних навичок розробки комп'ютерних програм моделювання фізичних процесів в речовині з застосуванням програмного пакету GEANT4.

Компетентності

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми науково-дослідницької та/або розробницької, та/або інноваційної діяльності у сфері фізики та/або астрономії, застосовувати методологію науково-дослідницької та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК02. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні наукові проблеми на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері фізики та/або астрономії, інтегрувати знання з різних галузей, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК04. Здатність організовувати та здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері фізики та/або астрономії.

СК05. Здатність ініціювати, розробляти та реалізовувати науково-дослідницькі, розробницькі та інноваційні проекти у сфері фізики та/або астрономії, планувати й організовувати роботу науково-дослідницьких, розробницьких та інноваційних колективів.

СК06. Здатність застосовувати сучасні методи, методики, технології, інструменти та обладнання для проведення прикладних та фундаментальних наукових досліджень у галузі фізики та/або астрономії.

Програмні результати навчання

РН01. Мати сучасні концептуальні та методологічні знання з фізики та/або астрономії та дотичних до них міждисциплінарних напрямів, а також необхідні навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень з метою отримання нових знань та/або здійснення розробок та інновацій.

РН02. Аналізувати та оцінювати стан і перспективи розвитку фізики та/або астрономії, а також дотичних міждисциплінарних напрямів.

РН06. Планувати і виконувати прикладні та/або фундаментальні дослідження фізики та/або астрономії та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних методів, методик, технологій, інструментів та обладнання, з дотриманням норм академічної етики, критично аналізувати результати наукових досліджень у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; готувати проектні пропозиції щодо фінансування наукових досліджень та/або розробницьких і інноваційних проектів.

РН10. Мати навички захисту прав інтелектуальної власності.

РН11. Організувати освітній процес і проводити педагогічну діяльність у сфері фізики та/або астрономії, забезпечувати відповідне наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення.

У результаті засвоєння матеріалу дисципліни аспірант повинен:

знати - загальну схему методу Монте-Карло; способи моделювання основних випадкових розподілів; способи побудови геометричної моделі детектора в пакеті Geant4; принципи складання наборів моделей фізичних процесів в пакеті Geant4; межі застосовності основних моделей фізичних процесів в пакеті Geant4; способи розвитку функціональності пакета Geant4.

вміти - ефективно застосовувати вищевказані знання на практиці для створення програм моделювання і вирішення фундаментальних і прикладних наукових завдань в галузі сучасної експериментальної фізики елементарних частинок, радіаційному матеріалознавстві, ядерній медицині, тощо; володіти технікою моделювання фізичних процесів в речовині з застосуванням програмного пакету GEANT4; орієнтуватися у доборі спеціальної сучасної наукової літератури та самостійно працювати з нею.

Передумови для навчання

Перелік попередньо прослуханих дисциплін / Знання, вміння, навички, якими повинен володіти здобувач, щоб приступити до вивчення дисципліни

Для успішного засвоєння дисципліни аспірант повинен мати ґрунтовні знання, вміння і навички з дисциплін математичного і фізичного спрямування, які входять до стандартної програми підготовки бакалаврів на фізичних (радіофізичних) факультетах ВНЗ, мати знання з широкого спектру питань сучасної техніки та методики проведення наукових досліджень (зокрема, фізики високих енергій, фізики ядерних реакторів, радіаційного матеріалознавства, фізики напівпровідників, ядерної електроніки, тощо), а також вільно користуватись персональним комп'ютером. Компетентності, знання, уміння та досвід, одержані в процесі вивчення кредитного модуля «Використання системи GEANT», є необхідними для розуміння фізичних процесів, що відбуваються при високих, середніх та низьких енергіях, а також проведення сучасних фундаментальних досліджень та виконання

розрахунків величин, що вимірюються на провідних експериментальних установках із вивчення ядер та елементарних частинок.

Зміст навчальної дисципліни

Дисципліна структурно складається з одного розділу:

Розділ 1. Використання системи GEANT.

Матеріально-технічне (програмне) забезпечення дисципліни

Для виконання практичних завдань за темою курсу потрібен лише персональний комп'ютер, підключений до мережі Інтернет. Станом на 2023 р. ця вимога легко задовольняється для аспірантів ІЯД НАН України за рахунок наявного обладнання у відділах, де виконується наукова робота, а також за рахунок особистої комп'ютерної техніки аспірантів. Отже, кожний аспірант має необхідні умови для виконання завдань курсу.

Сторінка курсу на платформі Інституту (персональна навчальна система)

Рекомендовані джерела

Базова література:

1. Биндер К. Общие вопросы теории и техники статистического моделирования методом Монте-Карло: Методы Монте-Карло в статистической физике. — М.: Мир, 1982.- 400с.
2. Гулд, Х.. Компьютерное моделирование в физике: В 2-х частях. / Часть 1 — М.: Мир, 1990. — 349 с.
3. Гулд, Х. Компьютерное моделирование в физике: В 2-х частях. / Часть 2— М.: Мир, 1990— 400 с.
4. S. Agostinelli, J. Allison, A. Forti et al., GEANT4 – A simulation toolkit // Nuclear Instruments and Methods in Physics Research. Section A: Accelerators, Spectrometers, Detectors and Associated Equipment.– 2003.– V. 506.– P. 250-303.
5. Allison J. et al., Geant4 Developments and Applications, // IEEE Trans. Nucl. Sci., - 2006 - vol. 53, no. 1, pp. 270-278.
6. Allison J. et al., Recent developments in Geant4 // Nuclear Instruments and Methods in Physics Research. Section A: Accelerators, Spectrometers, Detectors and Associated Equipment.– 2016.– V. 835.– P. 186-225.
7. Вступ до Geant4
<http://cern.ch/geant4-userdoc/UsersGuides/IntroductionToGeant4/fo/IntroductionToGeant4.pdf>
8. Керівництво по установці Geant4
<http://cern.ch/geant4-userdoc/UsersGuides/InstallationGuide/fo/Geant4InstallationGuide.pdf>
9. Керівництво користувача Geant4
<http://cern.ch/geant4-userdoc/UsersGuides/ForApplicationDeveloper/html/index.html>
10. S. Incerti et al., THE GEANT4-DNA PROJECT // International Journal of Modeling, Simulation, and Scientific Computing, Vol. 1, No. 2 (2010) 157–178
11. S. Incerti et al., Geant4-DNA example applications for track structure simulations in liquid water: A report from the Geant4-DNA Project // Med. Phys. 45 (8), August 2018

Допоміжна література:

1. F. Lei, P.R. Truscott et al., MULASSIS: A Geant4-Based Multilayered Shielding Simulation Tool // IEEE Transactions on Nuclear Science – 2002.– V. 49.– No. 6.– P. 2788-2793.
2. R. Burn et al., GEANT: Detector description and simulation tool // CERN. Geneva. Switzerland.– 1993.– 430 p.

Навчальний контент

Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Загальний методичний підхід до викладання навчальної дисципліни визначається як комунікативно-когнітивний та професійно орієнтований, згідно з яким у центрі освітнього процесу знаходиться аспірант – суб'єкт навчання і майбутній науковець.

Лекційні заняття

Розділ 1. Використання системи GEANT.

Лекція 1-2. Цілі і способи моделювання фізичних процесів в детекторах.

Лекція 3-4. Метод Монте-Карло

Лекція 5. Структура програм в пакеті Geant4. Ієрархія класів.

Лекція 6. Інтерфейс користувача.

Лекція 7. Цикл моделювання події. Створення простої програми моделювання.

Лекція 8. Побудова моделі детектора

Лекція 9. Моделювання відгуку детектора

Лекція 10. Візуалізація детектора і подій.

Лекція 11. Моделювання фізичних процесів. Трекінг.

Лекція 12. Збереження результатів моделювання.

Лекція 13-14. Застосування пакета Geant4 в сучасних експериментах.

Лекція 15-16. Розширення GEANT4-DNA – використання у ядерній медицині.

Практичні заняття

Заняття 1. Інсталяція GEANT4 на комп'ютер. Інтерфейс користувача.

Заняття 2. Цикл моделювання події. Створення простої програми моделювання.

Заняття 3. Побудова моделі детектора.

Заняття 4. Моделювання відгуку детектора.

Заняття 5. Візуалізація детектора і подій.

Заняття 6. Які елементи детектора можна візуалізувати. Графічні драйвери. Управління візуалізацією.

Заняття 7. Збереження результатів моделювання.

Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота здобувача наукового ступеня доктора філософії є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від навчальних занять час і включає:

Вид самостійної роботи	Кількість годин СРС
Підготовка до поточних практичних занять	5
Виконання поточних практичних завдань	10
Опанування матеріалів лекцій та додаткових питань із застосування основної та додаткової літератури	15
Індивідуальні консультації з викладачем	4

Політика та контроль

Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Система вимог, які викладач ставить перед аспірантом:

- **правила відвідування занять:** заняття проводяться відповідно до розкладу згідно із правилами встановленими [Положенням про організацію освітнього процесу в Інституті ядерних досліджень НАН України](http://www.kinr.kiev.ua/aspirant/creat_ed_inet.pdf). (http://www.kinr.kiev.ua/aspirant/creat_ed_inet.pdf), присутність на заняттях є добровільною, і не допускається примушування до будь-яких дій в навчальному процесі без особистої згоди аспіранта. Відповідно до робочої навчальної програми даної дисципліни, бали нараховують за відповідні види навчальної активності на лекційних та

практичних заняттях відповідно до [Уніфікованої системи оцінювання навчальних досягнень аспірантів](http://www.kinr.kiev.ua/aspirant/sys_test.pdf). (http://www.kinr.kiev.ua/aspirant/sys_test.pdf);

- **правила поведінки на заняттях:** аспірант має можливість отримувати бали за відвідування лекційних та практичних занять, а також за відповідні види навчальної активності на лекційних та практичних заняттях, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни. Використання засобів зв'язку для пошуку інформації на гугл-диску викладача, в інтернеті, в дистанційному курсі на платформі Інституту здійснюється за вказівкою викладача;

- **політика дедлайнів та перескладань:** аспірант повинен набрати не менше 30 балів поточного контролю, щоб бути допущеним до підсумкового контролю; передбачено індивідуальне проходження поточного контролю для нарахування відповідних балів, але не пізніше ніж за тиждень до призначеного іспиту (заліку). Перескладання іспиту передбачено (не більше одного разу):

- автоматично, якщо аспірант за роботу в семестрі та на іспиті набрав 30-59 балів; або

- за письмовою заявою аспіранта на ім'я гаранта навчальної програми у разі наявності обставин, що суттєво вплинули на рівень підготовки та/або моральний стан аспіранта;

- **політика щодо академічної доброчесності:** Положення встановлює загальні моральні принципи, правила етичної поведінки осіб та передбачає політику академічної доброчесності для осіб, що працюють і навчаються в Інституті, якими вони мають керуватись у своїй діяльності, в тому числі при вивченні та складанні контрольних заходів з дисципліни «Основи технічної експертизи в галузі державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання»;

- **при використанні цифрових засобів зв'язку з викладачем** (мобільний зв'язок, електронна пошта, переписка на форумах та у соцмережах тощо) необхідно дотримуватись загальноприйнятих етичних норм, зокрема бути ввічливим та обмежувати спілкування робочим часом викладача.

Система оцінювання результатів навчання

Види контролю та система оцінювання результатів навчання

Поточний контроль: бліц-опитування на лекції за темою попередньої лекції, опитування і перевірка домашніх завдань на практичних заняттях, оцінювання рефератів та їх презентацій перед аудиторією.

Підсумковий контроль: іспит (залік).

Умови допуску до підсумкового контролю: допускаються усі аспіранти, крім тих, чий поточні знання оцінені на “незадовільно” (0 – 29 балів).

Рейтинг аспіранта з дисципліни складається з балів, які він отримує:

- 1) на лекційних та практичних заняттях (опитування і перевірка домашніх завдань);
- 2) за реферат;
- 3) за відповідь на іспиті (заліку).

Система рейтингових балів

1) Практичні та лекційні заняття.

Теоретичне питання (бліц-опитування): кожна правильна і змістовна відповідь – 1 бал, максимальна кількість балів за семестр – 4 бали.

Теоретичне питання (ускладнене): кожна правильна і змістовна відповідь – 2 бали, максимальна кількість балів за семестр – 8 балів.

Розв'язування задач: кожне правильне розв'язання – 4 бали, максимальна кількість балів за семестр – 8 балів.

Вибірковий контроль домашніх завдань: кожне правильно виконане домашнє завдання – 5 балів, максимальна кількість балів за семестр – 10 балів.

2) Відвідування лекцій та семінарів.

Кожна відвідана лекція (1 акад. година) – 0,5 бала, максимальна за семестр – 8 балів.

Кожне відвідане практичне заняття (1 акад. година) – 0,5 бала, максимальна за семестр – 7

балів.

3) Підготовка і презентація рефератів.

Повнота розкриття теми – максимально 10 балів.

Якість підготовленої презентації і виступу перед аудиторією (до 10 хв.) – максимально 5 балів.

4) Іспит (Залік).

Критерії оцінювання. Завдання містить 2 основні теоретичні питання, кожне з яких оцінюються у 10 балів (максимум) та 2 задачі (чи додаткові запитання), які оцінюються у 10 балів. Всього $2 \cdot 10 + 2 \cdot 10 = 40$ балів (максимум).

Нарахування балів за відповідь на теоретичне питання:

- повна розгорнута відповідь (не менше 90 % потрібної інформації) – 10 балів;
- достатньо повна відповідь (не менше 75 % потрібної інформації) – 8 балів;
- неповна відповідь (не менше 60 % потрібної інформації) – 4 бали;
- незадовільна відповідь (менше 60 % потрібної інформації) – 0.

Нарахування балів за розв'язання задачі:

- правильний кінцевий результат і повне пояснення – 10 балів;
- неправильний кінцевий результат, але правильний підхід – 5 балів;
- нерозв'язана задача – 0.

Накопичування рейтингових балів з навчальної дисципліни			
Види навчальної роботи		Макс. кількість балів	
Навчальна активність на лекційних та практичних заняттях		45	
Реферат		15	
Іспит		40	
Максимальна кількість балів		100	
Відповідність шкали оцінювання ЄКТС національній системі оцінювання та ІЯД НАН України			
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену (іспиту), диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики, тренінгу	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 65	E	задовільно достатньо	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		
<i>Більш детальну інформацію щодо компетентностей, результатів навчання, методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи наведено у Робочій програмі навчальної дисципліни, див. веб-сайт ІЯД.</i>			

Силабус затверджено на засіданні вченої ради ІЯД НАНУ « 5 » липня 2023 р. Протокол № 6.